

Funded by
the European Union

УДК 373.24

Баюрко Наталія Василівна, доцент кафедри біології Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, вул. Острозького, 32, м. Вінниця, 21000 <https://orcid.org/0000-0002-6172-9669>

Казьмірчук Наталія Степанівна, доцент кафедри початкової освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, вул. Острозького, 32, м. Вінниця, 21000 <https://orcid.org/0000-0003-4052-5883>

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА – РУШІЙНА СИЛА СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Анотація. У статті висвітлено одну з актуальних проблем сучасної освіти – екологічне виховання дітей. Екологічна освіта – це не тільки сформовані поняття та уявлення дітей про об’єкти довкілля та їх роль в екосистемі, але й свідоме ставлення особистості, що виражається в емоціях, співпереживанні, діях та вчинках. Охарактеризовано проблеми забезпечення сталого розвитку суспільства в контексті екологічної освіти. Описано європейський досвід, щодо реалізації концепції сталого розвитку, яка передбачає об’єднання трьох складників: соціального, економічного та екологічного.

На основі аналізу досвіду країн Європи, щодо екологічної освіти дітей, визначено, ефективні форми, методи та прийоми, які будуть підвищувати мотивацію особистості, щодо природоохоронної діяльності та збереження довкілля. Це наприклад, експериментування, демонстрація дослідів, які значно розширює можливості навчання, формує у дітей реалісте уявлення про об’єкти довкілля. Різновидом природоохоронної роботи з дітьми є також організація екологічних виставок до кожної пори року.

Також у статті описано проект Project: 101085524 – EcoEdEU –ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH «Ecological education of preschool and primary school children: a European approach», мета якого опанування студентами теоретико-методичних основи організації процесу екологічного виховання дошкільників та молодших школярів на основі Європейського досвіду. Впровадження європейського досвіду в закладах дошкільної освіти, щодо формування екологічної культури позитивно впливатиме на розвиток дитини як особистості. Автори описали впровадження проекту в закладі вищої освіти зазначивши основні форми роботи зі студентами, які ґрунтуються на європейських підходах до роботи з дітьми в природних умовах. В практичній діяльності здобувачі

Funded by
the European Union

вищої освіти реалізують інноваційні технології, методи та прийоми роботи, демонструють достатній рівень знань умінь та навичок.

Ключові слова: європейський досвід, екологічна освіта, сталий розвиток, інноваційні форми роботи, особистість.

Nataliya Vasylivna Bayurko, associate professor of the Department of Biology, Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynskyi, st. Ostrozhkogo, 32, Vinnytsia, 21000 <https://orcid.org/0000-0002-6172-9669>

Nataliya Stepanivna Kazmirchuk, associate professor of the Department of Primary Education, Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynskyi, str. Ostrozhkogo, 32, Vinnytsia, 21000 <https://orcid.org/0000-0003-4052-5883>

ECOLOGICAL EDUCATION IS A DRIVING FORCE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT: THE EUROPEAN EXPERIENCE

Abstract. The article highlights one of the urgent problems of modern education – ecological upbringing of children. Environmental education is not only the formation of children's concepts and ideas about environmental objects and their role in the ecosystem, but also the conscious attitude of the individual, manifested in emotions, empathy, actions and deeds. The problems of ensuring the sustainable development of society in the context of environmental education are described. The European experience regarding the implementation of the concept of sustainable development, which involves combining three components: social, economic and environmental, is described.

On the basis of the analysis of the experience of the European countries regarding the environmental education of children, effective forms, methods and methods have been determined that will increase the motivation of the individual in relation to environmental protection activities and preservation of the environment. This is, for example, experimentation, demonstration of experiments, which significantly expands learning opportunities, forms a realistic idea of environmental objects in children. Organization of environmental exhibitions for each season is also a type of environmental protection work with children.

The article also describes the project Project: 101085524 – EcoEdEU – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH «Ecological education of preschool and primary school children: a European approach», the purpose of which is for students to master the theoretical and methodological foundations of organizing the process of

ecological education of preschoolers and younger schoolchildren on the basis of European experience. The implementation of European experience in preschool education institutions regarding the formation of ecological culture will have a positive effect on the development of the child as an individual. The authors described the implementation of the project in the institution of higher education, noting the main forms of working with students, which are based on European approaches to working with children in natural conditions. In practical activities, students of higher education implement innovative technologies, methods and methods of work, demonstrate a sufficient level of knowledge, skills and abilities.

Keywords: European experience, environmental education, sustainable development, innovative forms of work, personality.

Постановка проблеми. Модернізація сучасної інноваційної освітньої галузі, зокрема і в сфері підготовки майбутніх педагогів в Україні, передбачає, на нашу думку, врахування не тільки історико-педагогічного досвіду минулого, його наукових та практичних надбань, але й також врахування сучасного зарубіжного досвіду використання яких слугуватиме вирішенню важливих проблем підготовки конкурентоздатних фахівців для економіки й соціальної сфери на сучасному етапі. Одним із завдань сучасної освіти є формування у дітей належного ставлення до навколишнього середовища, формування екологічно-доцільної поведінки, виховання в гуманних почуттів до природи, розуміння його краси та багатств, проблем та вразливості. Сприймання та ставлення формується і проявляється в особистих відчуттях, у знаннях та вчинках. Екологічна освіта – це не тільки сформованні поняття та уявлення дітей про об'єкти довкілля та їх роль в екосистемі, але й свідоме ставлення особистості, що виражається в емоціях, співпереживанні, діях та вчинках. Екологічна свідомість – систематичне дотримання певних правил та виконання простих дій, які дають стійкий результат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням про сутність, значення екологічної освіти досліджувалась в працях педагогів минулого (Я. Коменський, Й. Песталоцці, В. Сухомлинський, Ф. Фрйобель, К. Ушинський та інші), а також в сучасних наукових розвідках дослідників (Н. Баюрко, Н. Гавриш, О. Григорович, І. Карук, Н. Лисенко, З. Плохій Л. Присяжнюк, О. Пометун, І. Стахова, Г. Тарасенко та інші).

Педагогиня З. Плохій [5] в наукових працях зазначає, що в закладах дошкільної освіти, в школах є широкі можливості для проведення ефективної роботи в цьому напрямку. Зокрема, це:

- наявність розвивального освітнього середовища: куточок природи, екологічні стежини, метеоромайданчики, городи, квітники, лабораторії для проведення дослідів та експериментів тощо).
- можливість екологізації різних видів діяльності – ігрової, трудової, навчальної, пізнавальної, мовленнєвої, образотворчої, музичної.
- організація щоденних прогулянок, цільових прогулянок, екскурсій, спостережень за об'єктами та явищами природи.

Мета статті полягає у дослідженні європейського досвіду щодо екологічної освіти як рушійної сили впровадження концепції сталого розвитку в освіти України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині гостро постала нагальна потреба в формуванні такого способу життя, де людство буде ощадливо та бережно ставитись до природи та її ресурсів. Таку систему цінностей, що передбачає концепцію сталого розвитку, потрібно закладати починаючи ще з раннього дитинства. Саме освіта покликана внести корективи в поведінці людей, щодо ставлення до природи.

Науковці Н. Гавриш та О. Пометун зазначають, що сталий розвиток – це концепція, яка розкриває оптимальні шляхи розвитку людства [1]. Саме така концепція передбачає об'єднання трьох складників: соціального, економічного та екологічного.

У різних країнах Європи було впроваджено й успішно діють відповідні освітні програми. Так, у Польщі, Швейцарії, Німеччині, Франції, Фінляндії реалізація концепції сталого розвитку відбувається з раннього дитинства та продовжується впродовж життя особистості.

В Україні з 2014 року в рамках міжнародного проєкту «Освіта для сталого розвитку в дії» було розроблено програми для учнів початкової та середньої школи «Уроки сталого розвитку» та для дітей дошкільного віку «Дошкільнятам про сталий розвиток», що дає можливість сформувати в дітей розумних потреб, толерантності, вміння дбати та піклуватися про природу.

Щоб виховувати таку особистість, педагоги країн Європи та України рекомендують розвивати в дітей логічне мислення, мовлення навчати здійснювати розумові операції (синтез, аналіз, узагальнення, абстрагування, порівняння). Для цього слід створити відповідне освітнє середовище, де буде забезпечено їх розвиток.

Екологічне виховання дітей передбачає формування в них активного пізнавального ставлення до навколишнього світу, здатності доволіно регулювати свою пізнавальну діяльність, вміння орієнтуватися у різноманітних явищах та предметах. Усе це сприяє створенню внутрішніх передумов, які

забезпечують продуктивність розумової діяльності дошкільнят, здатність творчо застосовувати знання для розв'язання практичних завдань.

Для розвитку пізнавальної активності дітей в контексті реалізації концепції сталого розвитку педагоги зарубіжних країн звертаються до дослідницької діяльності. Так як саме експериментування, демонстрація дослідів значно розширює можливості навчання, формує у дітей реалістичне уявлення про об'єкти довкілля. В процесі такої діяльності дитина стає свідком дивовижних перетворень звичайних речей, починає інакше ставитись до них, поповнює власну скарбничку життєвого досвіду. До того ж, проведення дослідів сприяє формуванню креативності, поліпшує комунікабельність, формує компетентність. Це в свою чергу створює добрі умови для соціалізації та емоційного комфорту дитини.

Отже, активність дитини доцільніше розвивати в пізнавальній діяльності. Її основним видами є спостереження, пошукова діяльність, екологічне моделювання. У дитячій пошуковій діяльності експериментування є провідним упродовж усього дошкільного віку. Тут дитина-дослідник, який самостійно діє з предметами задля їх пізнання та оволодіння ними. Структура будь-якого дослідження становлять: постановка проблеми; пошук способів її розв'язання та побудова гіпотез; вирішення завдання за допомогою практичних дій. У дослідницькій діяльності пошукове завдання виконується практично, що відповідає дійовому типу мислення дошкільників. Більшість дослідів дають змогу відразу ж отримати результат, що стимулює цікавість дитини. А позаяк здатність бачити невідому ґрунтується на попередньо набутому досвіді, тож успішна дослідницька діяльність можлива за наявності в дітей певних знань про світ природи.

Впровадження дитячого експериментування як педагогічної технології у практику роботи закладів освіти забезпечує оновлення системи освіти на сучасному етапі та сприяє розвитку інноваційної особистості дитини. Така діяльність має величезний розвивальний потенціал, дошкільники одержують можливість задовольнити властиву їм пізнавальну активність та допитливість, розвивати дослідницькі навички, які навчають не лише орієнтуватися в характері роботи і планувати свої дії, а й формують уміння співпрацювати в колективі.

Науковиця І. Карук у своїх дослідженнях описує різноманітні форми, методи та прийоми роботи з дітьми щодо формування екологічної культури в дітей та його впровадження в закладах дошкільної освіти України [2]. Педагогиня зазначає: «Пізнання найкраще відбувається в процесі практичної діяльності дитини, тобто може реалізовуватись лише у власній, самостійній

діяльності, що найближче підводить дитину до експериментування, в іграх, які носять дослідницький (експериментальний) характер» [2, С. 320].

Перебування дітей на природі, як правило, сприяє також їх оздоровленню та позитивному емоційному розвитку, формує естетичний світогляд малюків, здатність співчувати всьому живому та розуміти, що всі істоти, які живуть на нашій планеті, як і люди, мають право на життя.

Різновидом природоохоронної роботи з дітьми є також організація екологічних виставок до кожної пори року. Саме така форма роботи висвітлює працю людей, спрямовану на збереження й охорону навколишнього світу. Організація виставок екологічної тематики допоможе дітям глибше пізнати об'єкти та явища природи, усвідомлювати доцільність сезонного догляду, ознайомлюватися з різними формами участі в збереженні довкілля.

Цікавим засобом наочності, який розширює уявлення дітей про рослини, про умови їх росту та розвитку є флораріум. Це мініатюрний пейзаж, уміщений, як у шкарлупку, у скляну посудину. Вихователька І. Оберемко в своїй освітній діяльності створює їх разом з дітьми. На її думку, саме такий пейзаж у мініатюрі формує екологічну культуру, яка є складова загальної культури особистості. Саме екологічна компетентна особистість не тільки розуміє, а й відчуває. Облаштування флораріуми в закладах освіти сприяє розвитку спостережливості й допитливості в дітей; розширює уявлення про умови росту рослин; а також розвиває естетичні почуття та уміння бачити прекрасне й відчувати радість за вирощені рослини [4].

Дослідниця Л. Присяжнюк у своїх наукових працях розкриває концепцію сталого розвитку, яка визнана у всьому світі найперспективнішою ідеологією XXI століття, яка покликана гармонізувати співбуття і взаємодію людини, природи і суспільства. Науковицею охарактеризовано методичний інструментарій в реалізації стратегії сталого розвитку: метод проєктів; екологічні ігри та вправи; виготовлення макетів (моделей) екосистеми; екоквести; екоакції; експедиції; марофони; заняття [6, С. 3-6].

Такі форми роботи мають своє продовження у закладах середньої освіти, а також у закладах вищої освіти. У Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського на факультеті дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної реалізовується Project: 101085524 – EcoEdEU –ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH «Ecological education of preschool and primary school children: a European approach». Під час проведення факультативних занять, участі у конференціях, круглих столах та віртуальній екскурсії студенти спеціальностей 013 Початкова освіта знайомляться з ідеями природовідповідної освіти та виховання, з методичними євроінтеграційними формами, методами, прийомами, європейськими підходами до роботи з дітьми в

природних умовах, а також знайомляться з концепцією сталого розвитку. В практичній діяльності здобувачі вищої освіти реалізують інноваційні технології, методи та прийоми роботи, демонструють достатній рівень знань умінь та навичок.

Екологічна освіта ЄС передбачає залучення дітей різного віку до участі в екологічних челенджах, акціях, проектах. Так, у контексті реалізації проєкту студенти брали участь у еко-челенджі «Планеті потрібна моя допомога». Студенти сортували сміття, шили еко-торбини, компостували листя, виготовляли годівнички, займалися екологічною волонтерською діяльністю тощо. У так званий екологічний майстерні майбутні педагоги працювали над тим, щоб використаним речам надати друге життя, створити з них чи то предмет побуту, декорації чи дидактичний матеріал. Такі завдання активно вплинуть на розширення екологічного світогляду як майбутніх учителів сьогодні, так і їхніх вихованців завтра.

Висновки. Отже, екологічна освіта – одне із пріоритетних завдань, спрямоване на гармонійний розвиток особистості. На сучасному етапі складних і динамічних відносин суспільства з навколишнім середовищем, ощадливе ставлення до природи повинно складати невід’ємну частину загального світогляду кожного громадянина Європи, що є основою для реалізації концепції сталого розвитку. Педагоги європейських країн наголошують, що безпосередній контакт з довкіллям, природним оточенням – найкращий шлях здобуття знань та виховання почуттів. Саме тому екологічне виховання особистості, гармонія її стосунків з природою є пріоритетними напрямками реалізації проєкту «Ecological education of preschool and primary school children: a European approach».

Саме впровадження європейського досвіду в закладах освіти, позитивно впливатиме на розвиток особистості. В неї будуть формуватися екологічна свідомість, екологічні дії, які будуть виражатись в емоціях, вчинках та умінні берегти природу та її примножувати.

Література:

1. Гавриш Н., Пометун О. Сталий розвиток: стосується кожного // Дошкільне виховання. 2018. №3, С.2-5.
2. Карук І.В. Екологічна освіта та виховання дошкільників як пріоритетний напрям розвитку культури європейського суспільства. «Наука і техніка сьогодні» (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»): журнал. 2023.№ 9(23) 2023. С.320-329. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9\(23\)](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9(23))
3. Карук І. В. Гра-експериментування як засіб розвитку дослідницької активності дошкільників // Інноваційна педагогіка. 20. 2022, С. 142-146. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2020-20-2-30>

4. Оберемко І. Флораріум: пейзаж у мініатюрі // Дошкільне виховання. 2020. №2. С. 19-20.
5. Плохій З. Я і Світ навколо // Дошкільне виховання. 2008. №7, С.8.
6. Присяжнюк Л. Збережемо планету для майбутніх поколінь: формування в дошкільників основ екологічної свідомості в контексті стратегії сталого розвитку // Дошкільне виховання. 2020. № 2. С. 3-6
6. Стахова І. А. Творчий підхід до організації природничо-наукової підготовки майбутніх учителів початкової школи. Молодий вчений. 5.2 (57.2). 2018 С. 127-130.
7. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiazhniuk L., Shykyrynska O., Vyshkivska V., Komarivska N. The development of cooperation skills of senior preschoolers in the experimentation process. Society. Integration. Education, 2022. I, 404-414. DOI:<https://doi.org/10.17770/sie2022vol1.6838>
8. Karuk, I., Kolesnik, K., Kryvosheya, T., Prysiazhniuk L., & Shykyrynska, O. Organization of group activities of older preschool children in the process of experimenting Society. Integration. Education, II Rezekne, 2021, 729-743. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2021vol2.6247>

References:

1. Gavrish, N., Pometun, O. (2018). Stalij rozvitok: stosuet'sja kozhnogo [Sustainable development: applies to everyone]. Doshkil'ne vihovannja - Preschool education, 3, 2-5 [in Ukrainian]. № 3(31) 2024 790
2. Karuk, I.V. (2023). Ekologichna osvita ta vihovannja doshkil'nikiv jak prioritetnij naprjam rozvitku kul'turi evropejs'kogo suspil'stva [Environmental education and upbringing of preschoolers as a priority direction for the development of the culture of European society]. «Nauka i tehnika s'ogodni» (Serija «Pedagogika», Serija «Pravo», Serija «Ekonomika», Serija «Fiziko-matematichni nauki», Serija «Tehnika»)) - "Science and Technology Today" ("Pedagogy" Series, "Law" Series, "Economics" Series, "Physical and Mathematical Sciences" Series, "Technology" Series), 9(23) 2023, 320-329. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9\(23\)](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9(23)) [in Ukrainian].
3. Karuk, I. V. (2022). Gra-eksperimentuvannja jak zasib rozvitku doslidnic'koї aktivnosti doshkil'nikiv [Game-experimentation as a means of developing research activity of preschoolers]. Innovacijna pedagogika - Innovative pedagogy, 20, 142-146. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2020-20-2-30> [in Ukrainian].
4. Oberemko, I. (2020). Florarium: pejzazh u miniatjuri [Florarium: landscape in miniature]. Doshkil'ne vihovannja - Preschool education, 2, 19-20. [in Ukrainian].
5. Plohij, Z. (2008). Ja i Svit navkolo [I and the world around]. Doshkil'ne vihovannja - Preschool education, 7, 8. [in Ukrainian].
6. Prisjazhnjuk, L. (2020). Zberezhemo planetu dlja majbutnih pokolin': formuvannja v doshkil'nikiv osnov ekologichnoї svidomosti v konteksti strategії stalogo rozvitku [Let's save the planet for future generations: formation of the basics of ecological awareness in preschoolers in the context of the strategy of sustainable development]. Doshkil'ne vihovannja - Preschool education, 2, 3-6 [in Ukrainian].
7. Stahova, I. A. (2018). Tvorchij pidhid do organizacії prirodnicHO-naukovoї pidgotovki majbutnih uchiteliv pochatkovoї shkoli [Creative approach to the organization of natural science training of future primary school teachers]. Molodij vchenij - A young scientist, 5.2 (57.2), 127-130 [in Ukrainian].

Funded by
the European Union

8. Karuk, I., Kolesnik, K., Kryvosheya, T., Prysiazhniuk, L., Shykyrynska, O., Vyshkivska, V., Komarivska, N. (2022). The development of cooperation skills of senior preschoolers in the experimentation process. Society. Integration. Education, 404-414. DOI:<https://doi.org/10.17770/sie2022vol1.6838> [in English].

9. Karuk, I., Kolesnik, K., Kryvosheya, T., Prysiazhniuk L., & Shykyrynska, O. (2021). Organization of group activities of older preschool children in the process of experimenting Society. Integration. Education, II Rezekne, 729-743. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2021vol2.6247> [in English].